

Joanna Przybylska, Roman Maniarski

ZAGROŻENIA WÓD POWIERZCHNIOWYCH W WOJEWÓDZTWIE ŚWIĘTOKRZYSKIM W KONTEKŚCIE PLANOWANYCH PRAC MELIORACYJNYCH W 2010 R.

Threats to surface waters in Świętokrzyskie Province in the context of land melioration works planned in 2010.

ABSTRAKT: Artykuł podsumowuje działania podjęte w 2010 r. przez Świętokrzyski Zarząd Melioracji i Urzędzeń Wodnych w Kielcach w ramach prac utrzymaniowych na rzekach w województwie świętokrzyskim. Przedstawiono wynikające z konserwacji rzek zagrożenia dla przedmiotów ochrony obszarów Natura 2000 oraz wpływ prac na elementy jakości wód, brane pod uwagę przy ocenie stanu ekologicznego rzek wynikającej z Ramowej Dyrektywy Wodnej.

SŁOWA KLUCZOWE: Ramowa Dyrektywa Wodna, zarządzanie wodami, konserwacja rzek, województwo świętokrzyskie.

ABSTRACT: The article summarizes the activities taken in 2010 by the Świętokrzyski Board of Melioration and Water Systems in Kielce within the framework of maintenance works on the rivers in Świętokrzyskie Province. The threats resulting from river maintenance to the Natura 2000 conservation areas are presented as well as the effects of the maintenance works on water quality considered for ecological assessment of rivers in accordance with the Water Framework Directive.

KEY WORDS: Water Framework Directive, water management, river maintenance, Świętokrzyskie Province.

Jak wskazują dane IMGW, miesięczne sumy opadów dla terenu województwa świętokrzyskiego w okresie od maja do września 2010 r. wyniosły od 120 (lipiec) do 300% (maj) wartości średnich z wielolecia 1971-2000. Te wyjątkowe warunki atmosferyczne spowodowały katastrofalne wylewy większych rzek (Wisła i Nida) oraz lokalne podtopienia użytków rolnych i zabudowań w dolinach ich dopływów. W reakcji na wnioski ze strony urzędów gmin oraz prywatnych właścicieli gruntów, Świętokrzyski

Zarząd Melioracji i Urzędzeń Wodnych w Kielcach rozpoczął realizację prac określanych jako „usuwanie szkód powodziowych”. Miały one być prowadzone na małych i średnich rzekach w zlewni Nidy (Belnianka, Trupień, Warkocz, Czarne Stoki, Mierzawa, Jakubówka, Branka), Kamiennej (Psarka) i Pilicy (Zwleczka, Czarna Konecka) oraz na starorzeczach Nidy. Ich zakres obejmował m.in. mechaniczne odmulanie dna cieków, umacnianie skarp, wycinkę drzew i krzewów wzdłuż koryta i rozebranie tam bobrowych.

Planowane działania miały na celu udrożnienie koryt i przyspieszenie spływu wód opadowych.

Wiele z prac miało być wykonywanych na odcinkach rzek zlokalizowanych w granicach obszarów chronionych, w tym SOO Ostoja Nidziańska, OSO Dolina Nidy i SOO Lasy Cisowsko-Orłowińskie, lub na ciekach funkcjonalnie z nimi związanych (Mierzawa na odcinku poniżej SOO Dolina Górnej Mierzawy, Psarka, Belnianka i Warkocz poniżej Świętokrzyskiego Parku Narodowego). Na niektórych odcinkach przedsięwzięcia te ingerowały w stanowiska gatunków z załącznika II dyrektywy siedliskowej związanych z samym korytem, m.in. skójki gruboskorupowej *Unio crassus*, głowacza białopłetwego *Cottus gobio*, minoga ukraińskiego *Eudon-*

tomyzon mariae, minoga strumieniowego *Lampetra planeri*, lub z łąkami w terasach zalewowych rzek, m.in. czerwończyka fioleotka *Lycaena helle*, czerwończyka nieparka *Lycaena dispar*, przepłatki aurinii *Euphydryas aurinia* i modraszka telejusa *Maculinea teleius*. Zakres prac, w tym w szczególności mechaniczne odmulanie dna i usuwanie przetamowań oraz wycinka zadrzewień nadrzecznych, stwarzał ryzyko obniżenia poziomu wód i przesuszenia siedlisk łąkowych, zwiększenia nasłonecznienia i zmiany termiki wód, powstawania okresowych deficytów tlenowych, zniszczenia mikrosiedlisk organizmów wodnych poprzez upraszczanie struktury dna (m.in. Tomiałojć 1995, Allan 1998, Molenda i Chmura 2005, Ożgo 2010). Parametry, takie jak: zmienność głębokości

Fot. 1. Fragment Belnianki przeznaczony do konserwacji; na odcinku 7 km planowano wycinkę ponad 1000 drzew. 17 września 2010 r. Fot. R. Maniarski.

Fot. 1. Fragment of the river Belnianka scheduled for maintenance; over 1000 trees were planned for clearance on a 7 km long stretch. 17th September 2010. Photo by R. Maniarski.

i szerokości koryta, struktura i skład podłoża, struktura strefy nadbrzeżnej, warunki termiczne i warunki natlenienia brane są pod uwagę przy ocenie stanu lub potencjału ekologicznego jednolitych części wód powierzchniowych. Planowane prace, poprzez negatywny wpływ na wymienione elementy jakości wód, powodowałyby pogorszenie stanu ekologicznego rzek, co jest sprzeczne z wymogami Ramowej Dyrektywy Wodnej, zakładającej osiągnięcie dobrego stanu lub potencjału wód do 2015 r.

Pomimo podnoszenia powyższych argumentów przez organizacje pozarządowe, Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Kielcach w trzech przypadkach wydał decyzję o ustaleniu warunków prowadzenia robót na terenach o szczególnych war-

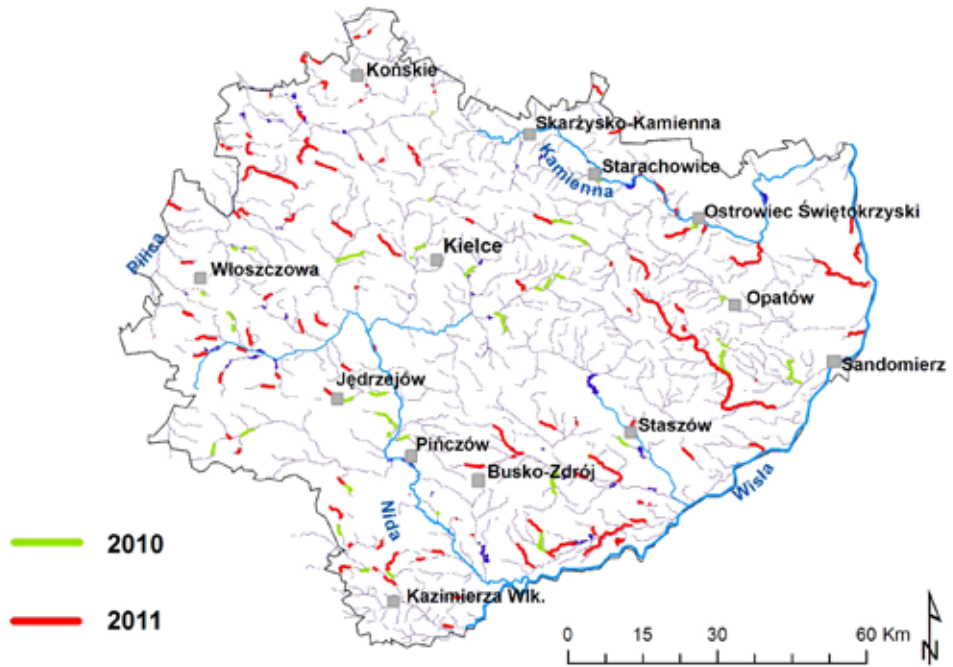
tościach przyrodniczych (art. 118 Ustawy o ochronie przyrody) bez przeprowadzenia procedury oceny oddziaływania na obszary Natura 2000 czy uzyskania przez ŚZMiUW zgody na odstępstwo od zakazów wobec gatunków chronionych. Ze względu na odwołania wniesione przez Towarzystwo Badań i Ochrony Przyrody prace zostały wstrzymane do rozpatrzenia spraw przez Generalną Dyрекję Ochrony Środowiska. W przypadku odcinków rzek zlokalizowanych poza obszarami chronionymi, ŚZMiUW przystępował do wykonywania prac bez uzyskania decyzji, nie biorąc pod uwagę wpływu przedsięwzięcia na chronione gatunki i siedliska oraz zlokalizowane w pobliżu obszary Natura 2000.

Sam wybór rzek podyktowany był doraźną potrzebą i nie uwzględniał potencjalnych

Fot. 2. „Udrożnione” koryto Branki pod Skowronnem Górnym (OSO Dolina Nidy), 16 lipca 2010 r. Fot. R. Maniarski.

Fot. 2. The “cleared” bed of the river Branka near Skowronne Górne (OSO Dolina Nidy), 16th July 2010. Photo by R. Maniarski.

Ryc. 1. Mapa województwa świętokrzyskiego z zaznaczeniem odcinków rzek, na których planowano prace konserwacyjne w 2010 i 2011 r., opracowanie własne wg danych przekazanych przez ŚZMiUW w Kielcach.

Fig. 1. Map of Świętokrzyskie Province with river sections scheduled for maintenance in 2010 and 2011; drawn by the authors after data furnished by the Świętokrzyski Board of Melioration and Water Systems in Kielce.

skutków ograniczenia retencji korytowej i przyspieszenia spływu z górnych partii zlewni (Wyżga 2011). Jak wynika z danych przekazanych przez ŚZMiUW w 2010 r. na terenie województwa świętokrzyskiego w ramach bieżącej konserwacji i usuwania skutków powodzi planowano „udroźnić” łącznie ok. 130 km rzek. Od początku 2011 roku ŚZMiUW składa do RDOŚ w Kielcach kolejne wnioski o wydanie decyzji z art. 118 Ustawy o ochronie przyrody dotyczące rzek chronionych w ramach sieci Natura 2000. Ogółem na 2011 r. planowana jest konserwacja ok 410 km rzek.

Zgodnie ze Statutem ŚZMiUW wykonuje zadania wynikające z praw właścicielskich Marszałka do większości rzek na terenie województwa świętokrzyskiego. Działania Zarządu mają więc bezpośredni wpływ na stan wód w regionie i przełożenie na realizację celów środowiskowych dla rzek, wynikających z Ramowej Dyrektywy Wodnej. Podejmowane przez ŚZMiUW w Kielcach działania wskazują na brak spójnej strategii zarządzania zlewniami i ochrony zasobów wód powierzchniowych oraz potrzebę zwiększenia świadomości instytucji odpowiedzialnych za gospodarowanie wodami w zakresie ochrony przyrody.

LITERATURA

- ALLAN J. D. 1998. Ekologia wód płynących. Wyd. Naukowe PWN, Warszawa.
- Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 roku w sprawie ochrony siedlisk naturalnych oraz dzikiej fauny i flory.
- Dyrektywa 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej.
- INSTYTUT METEOROLOGII i GOSPODARKI WODNEJ. Mapy klimatyczne dla Polski. Anomalia sumy opadu 2010. <http://www.imgw.pl/klimat/>
- MOLENDĄ T., CHMURĄ D. 2005. Wartości przyrodnicze dolin rzecznych i środowiskowe następstwa ich przekształceń. *Chrońmy Przyr. Ojcz.* 61, 5: 77-86.
- OŻGO M. 2010. Rola, zagrożenia i problemy ochrony małży skójkowatych (*Unionidae*). *Chrońmy Przyr. Ojcz.* 66, 3: 201-208.
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 28 września 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących zwierząt objętych ochroną. *Dz. U.* Nr 220, poz. 2237.
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 22 lipca 2009 r. w sprawie klasyfikacji stanu ekologicznego, potencjału ekologicznego i stanu chemicznego jednolitych części wód powierzchniowych. *Dz. U.* Nr 122, poz. 1018.
- Statut Świętokrzyskiego Zarządu Melioracji i Urządzeń Wodnych w Kielcach. Załącznik do uchwały Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego Nr XIII/213/2000 z dnia 25 kwietnia 2000 r. z późn. zm. <http://szmiuw.kielce.com.pl/>
- TOMIAŁOJĆ L. (Ed.). 1995. Ekologiczne aspekty melioracji wodnych. Instytut Ochrony Przyrody PAN, Kraków.
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody. *Dz. U.* 2004, nr 92, poz. 880 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne. *Dz. U.* 2001, nr 115, poz. 1229 z późn. zm.
- WYŻGA B. 2011. Uwagi i wnioski Regionalnej Rady Ochrony Przyrody w Krakowie do „Programu ochrony przed powodzią w dorzeczu górnej Wisły” oraz do „Prognozy oddziaływania na środowisko skutków realizacji Programu ochrony przed powodzią w dorzeczu górnej Wisły”. *Chrońmy Przyr. Ojcz.* 67, 2: 118-127.

Summary

In 2010 the Świętokrzyski Board of Melioration and Water Systems in Kielce planned a series of works defined as 'removing flood damages'. The objective was to increase the downflow of small and medium rivers in the catchment basins of Nida, Kamienna and Pilica. The selection of river stretches was based on the local floodings of farmlands and buildings that occurred following major rainfalls in the period from May to September 2010. Due to the risk of negative impact on protected areas some works were stopped. The activities taken by the Świętokrzyski Board of Melioration and Water Systems in Kielce point out to the lack of coherent strategy in catchment management and protection of surface waters.

Adres autorów:

Joanna Przybylska, Roman Maniarski
Towarzystwo Badań i Ochrony Przyrody
25-501 Kielce, ul. Sienkiewicza 68
tel. 41 3444325
e-mail: biuro@tbop.org.pl